

**Dissertatio Inavgvralis Medica De Exitv Tot Morborvm Sinistro Arti Salvvari Non
Impvtando : Die XXX. Aprilis Ann. MDCCLXXXIII**

Rostochii: Litteris Adlerianis, [1793]

<https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1772817813>

Druck Freier Zugang

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
EXITV TOT MORBORVM
SINISTRO ARTI SALVTARI
NON IMPVTANDO

QVAM
IN ACADEMIA ROSTOCHIENSI
CONSENSV GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
PRAESIDE
D. SAMVELI THEOPHILO VOGEL
SERENISS. DVC. REGN. A CONSIL. AVL.
MEDICINAE PROFESS. PVBLICO ORDINARIO

PRO OBTINENDIS
SVMMIS IN MEDICINA ET CHIRVRGIA
HONORIBVS
PVBLICE DEFENDET
ADOLPH. FRIDER. CHRIST. ZELLER
MEGAPOLITANVS.

DIE XXX. APRILIS ANN. MDCCLXXXIII.

Dissertation
Rostock
Med. Fak.

ROSTOCHII, 1293
LITTERIS ADLERIANIS.

57-7939

Mecklenburgische
Landesbibliothek
Schwerin

Molt Gracious Duke and Sovereign

Custom orders to arrive a treasure in my heart
commanding me to lay **T O** a sign of my profound
veneration, to the feet of the Bell of Prince.

HIS MOST SERENE HIGHNESS

ADOLPH FREDERIC IV.

REIGNING DUKE OF MECKLENBURG STRELITZ ETC.

Your Most Serene Highness

On the 10th of August 1860

The undersigned, in the name of the
the undersigned, in the name of the
the undersigned, in the name of the

the undersigned, in the name of the
the undersigned, in the name of the
the undersigned, in the name of the

the undersigned, in the name of the
the undersigned, in the name of the
the undersigned, in the name of the

A. R. G. Zeller

Most Gracious Duke and Souverain

Custom ordres to scribe a treatise, but my heart
commands me to lay it, as a sign of my profound
veneration, to the feet of the best of Princes.

I am till my last brath of life

Your most Serene Highness's

most subject and most faithful Servant

A. F. C. Zeller.

T H E S E S.

I.

Scabiem veram ab acaris oriri, extra dubium positum est.

II.

Variolas ab orbe terrarum, ceteris paribus, profligari posse, contendo.

III.

Febris puerperarum a metastasi lactis non oritur.

IV.

Suicidium numquam non vitium in corpore supponit.

V.

Jurisconsulti criminum siue Medicorum suffragiis iustiaestimatores et iudices fere non sunt.

VI.

Pulsus inter fallacissima morborum signa pono.

VII.

Phthisis pulmonum purulenta verissime contagiosa est.

VIII.

Magistratus Pharmacopoliorum providam et severissimam circumspeditionem et curam negligentes mortis plurimorum hominum reos iudico.

IX.

Opium summum antiphlogisticum est.

X.

Medicos, qui eximiae virtutis medicamenta a se inventa vel aliunde sibi cognita tamquam arcana sibi servant, indecentis lucri accusandos non esse existimo.

XI.

Medicus qui, quae in morbis curandis non peragenda sint, exanimum tenet, summam artis suae mente complectitur.

XII.

Ad morbos plurimos sanabiles sanandos medicamentis stricte sic dictis carere possumus.

T H E S I S

Scriptum verum ab acuto oritur exitu ditionis per

lun etc

II

Medicis ab acuto oritur, ceteris partibus, pro
Regni, bonis, continent

III

Propter praeparatum a quo in regis non oritur

IV

Sanctum numerum non tantum in corpore inponit

V

Invenit in certum de his certum in his
Invenit in certum de his certum in his

VI

Primum inter, fallibilis, metoporum, signa pono

VII

Primum in primis partibus, verissime constat

VIII

Maximam, in primis partibus, propter et leviter
Invenit in certum de his certum in his

IX

Optimam, in primis partibus, constat

X

Medicis, qui eximie, in primis partibus, se in
venerit, et aliquid, in primis partibus, se in
venerit, et aliquid, in primis partibus, se in

XI

Invenit in certum de his certum in his
Invenit in certum de his certum in his

XII

Ab in primis partibus, constat
Invenit in certum de his certum in his

§. 1.

Quandoquidem artem medicam spem sanitatis amissae recuperandae saepe frustrari, et vel leviora mala subinde non sanare, auimadvertimus, mirum omnino non est, nasutulorum haud raro derisionibus eam obnoxiam esse, et contemptui adeo ludibrioque haberi. Enimvero arti saluberrimae imputanda non sunt, quae longe aliis causis debentur. Usus scilicet quotidianus docet, plura impedimenta et obstacula intercedere, quae vires ejus et effectus multifariam infringant et remorentur, cunctaque ipsius conamina frequenter vana reddant et irrita.

Quo efficacius enim Medicina, viribus suis nulla causa aliena fractis et impeditis, plurimas aegritudines oppugnat, et quo certius earum adyta et causas penetrat et rimatur, eo debilior et fallacior non poterit non esse illius virtus et potentia, quoties difficultates nulla saepe ratione fu-

A

peran-

perandae, nec quidem semper detegendae, ipsi
obstant.

In honorem et laudem artis praestantissimae
haec multa differere, a scopo hujus commenta-
tiunculae abhorret. Usu quotidiano satis super-
que constat, doctrinam salutarem, maxime nostro
tempore, tantopere emendatam, erectam, plenio-
rem factam et perfectiorem, mirum quantum in
morbis abstrusissimis eruendis, et desperatissimis sa-
nandis, pollere, omnisque generis morbis decum-
bentibus consummatam et indubitatum opem ferre.
Non facile deerit sat magnus numerus eorum, qui
artis vi et beneficio a plurimis morbis restituti, et
ab ipsius leti limine revocati, scientiae illi salutife-
rae propter sanitatem et vitam suam servatam gra-
tias ex animo persolaturi sint quam maximas; cu-
jus quidem rei optime fidem facere nobis videtur
propositis aliquot in hanc rem exemplis insigni-
bus. Quot morbi iique periculosissimi soli me-
thodo antigastricae, methodo resolventi, obtempe-
rant? Plurimi certe aegri his modis quotidie ex
orci faucibus eripiuntur, quibus sine artis ope in-
evitabili morte occumbendum esset. Quot aegri
unico vomitorio, unica venae sectione, una opii
dosi, ne dicam specifico peruviano, mercurio,
bella-

belladonna, camphora &c. a certa morte vindican-
tur? Tot morbi, in quibus vires naturae medi-
catrices vel nullo prorsus adjumento sunt, vel in
suimetipsius corporis destructionem operantur et
intenduntur, absque artis auxilio certissime iis de-
tentos enecant.

§. 2.

Infitiandum tamen non est, plurimum omnino
abesse, ut eadem ars medendi omnibus desideriis
et unicuique expectationi semper satisfaciatur, adeoque
ipsam mortem e finibus naturae humanae fugare
potis sit, ut potius hiulca ac manca, plurimis adhuc
lacunis scateat et ab omni parte perfecta et absoluta
pronunciari a cultore suo veri amante nequeat.
Utique multae morborum causae tenebris obvolutae
hactenus latent. Utique diagnosis multorum mor-
borum obscura adhuc, vaga, fallax, multis dubiis
obnoxia est. Plurimum aegritudinum sedes occul-
ta investigationem omnem eludit, et saepe sagaci-
tatem optimi et experientissimi medici egregie
fallit. Toties in cadaveribus dissectis vitia dete-
cta sunt, quae vivente homine nullis plane signis
se prodiderunt, nec quicquam ejusmodi apparuit,
quod medici certe expectabant; vel adeo nihil

A 2

praeter

praeter naturam, omniaque viscera integra et sana in homine, laesione, ut videbatur, alicujus partis internae luculentissima interemto. E contrario corpore ad speciem integerrimo magna vitia et corruptiones notabiles in illo repertae sunt. Necdum de morbis non paucis suppetunt nobis clarae et distinctae notiones. Quoties causa et sedes morbi longe alibi haerent, quam quo indubii sensus et dolores ducere videbantur? Viscera e sede sua quomodocunque dimota, praeter naturam concreta, implicata, vario modo alterata, lege abnormi collocata, in quot et quantos errores nos inducere possunt? Et quis est qui sibi sumat exponere et significare rationes et cautelas, quibus scopuli isti evitari queant. In ipsa oeconomia animali plura nondum eruta nos fugiunt. Nemo mortalium hactenus leges explicavit et demonstravit, quibus nervi regantur, et in corpus suum agant. Ignoramus pariter secretionum mysteria. Abditus latet usus singularum quarundam corporis humani partium, earumque respectus inter se mutuus, &c. In tanta porro mole medicamentorum, qua Pharmacologia nostra quotidie magis intumescit et superbit, toties efficaci remedio destituimur, quod salutari alicui scopo satisfaciat, et mor-

morbum profliget, adversus quem in opulenta ista
 suppellectili frustra auxilium disquisivimus. Quin ab
 illis medicaminibus nos saepe videmus derelictos,
 quae sub magnifico titulo specificorum depraedi-
 cantur. Non sine pudoris dolorisque sensu in
 sinu nostro ingemiscentes confiteri quovis die co-
 gimur, arma nostra pluries ficulnea esse et spem
 desideratissimi successus fallentia. Variorum prae-
 terea, quibus utimur, remedium virtutes et a-
 gendi ratio neutiquam satis exploratae sunt, nec
 modus et conditiones idcirco sufficienter patent,
 quae justam methodum illa applicandi morbo sup-
 posito doceant et dirigant. Ecquis Medicus vel
 perspicacissimus et expertissimus non fere quotidie
 in casus morborum incidit, quorum naturae, ra-
 tionibus, et medelae, expiscandis, imparem se
 sentiat, et quibus convincatur, quantum lacuna-
 rum sit in re, cujus artificem se profitetur. Vi-
 demus Medicos nullo non tempore de rebus ar-
 tem suam spectantibus dissentientes in diversas par-
 tes, e contrario sibi saepe oppositas, abire, nec
 rerum ceterum optime gnarus et oculatissimus ar-
 biter, in dirimendis et componendis his litigiis
 sine omni partium studio sedulus, semper pro-
 nunciare valebit, quid vero maxime congruum sit.

Ad ea, quae jam breviter et in transitu saltem indigitavi, uberius et plenius explananda facile insignioris molis libellus conscribi posset. Sed abunde satis ex prolatis elucet, artem salutarem tali modo suis esse inclusam et coarctatam limitibus, ut tantum desit ad quoscunque morbos conditionesque morbosas enucleandas atque pro lubitu armis suis debellandas et averruncandas, ut potius eorum recessus et plicas recludendi et enodandi iisque medendi vel tum potestate saepe non gaudeat, quando vis et conamina sua peregrina nulla causa impediantur vel retardentur.

§. 3.

Licet de his dubitationi locus non sit et frequenti illa confirmetur experientia, ab altera tamen parte idem rerum usus consuetam fide docet, artem nostram saepe accusandam non esse, quod tot morbos depellere non sufficiat, et multas alias causas cum arte medica nihil conjunctionis habentes existere, quae effectus ejus optabiles minuant et infringant.

Quas causas circumspicere, et paullo curatius singulas considerare, in animum jamjam induxi, ita legibus academicis satisfacturus, qui ad hono-

res doctorales adspirantem specimen sic dictum inaugurale componere jubeat.

Prima et principalis causa in Medicis ipsis pro dolor! quaerenda est. Plurimum Medici eadem arte nocent, qua nil nisi salutem, incolumitatem, bonam valetudinem efficere et afferre deberent. Horrore non vacat cogitatio, filios artis tantopere obesse et nocere arte sua male intellecta, intempestive, nimis audacter, aut nimis timide, aut perverse applicata. Inter decem Medicos, qui laurea doctorali ornati licentiam nacti sunt, cuilibet aegro se ipsis sanandum tradenti Medicinam adorandi, certe vix duo erunt, in quorum manu artis usus non habeat perniciosos admodum et calamitosos effectus, non sit culter in manu infantis. Ipsi morbi levissimi omni periculo carentes et soli naturae relictis brevi temporis spatio cessaturi mala et inepta eorum medicatione trahuntur, pervertuntur, miti sua et benigna indole privantur, sive quod vires naturae, et quas haec sequi solet vias, informatas animo et perspectas non habeant, sive eidem labanti, deviae, efferatae, non tempestivas suppetias ferant, impedimenta, remoras et rationes non animadvertentes, quae salutes naturae visus et conatus interturbant, coercent, debilitant,

nimiopere excitant atque intendunt. Deferunt illam, ubi artis auxilio maxime eget, et ubi illam adjuvare, sublevare, erigere, incitare deberent, et contraria ratione perpetuo aliquid moliendo et agitando nimis negotiosi eidem Medicinae ope non indigenti praesidia sua obtrudunt, diverso quidem effectū, at semper nocivo et infesto. Sic imprudenti consilio praepostere agunt, et vel nimis sapiendo insipientes se gerunt, vel quid moliendum sit, prorsus ignorant. Multarum rerum, quae in aegris obveniunt, notiones vagas, mancas, falsas, male conceptas, vel adeo nullas habent. In causas morborum oscitanter et nimis parum inquirunt, symptomatum tantum lenimen affectantes, quo fit, ut truncus crescat inter ramorum decisionem. Morbos natura maxime diversos distinguere nesciunt, multo minus inter quos fallax similitudo intercedit. Virium vitalium recta et vera aestimatio, tanti semper momenti, ut unice inde aegri salus et vita saepissime pendeat, gravissimum porro et arduum discrimen inter debilitatem veram et falsam vel apparentem, tum momentosus ille mutuus nexus symptomatum eorumque rationes ad veram praesentis morbi diagnosis stabilendam probe disquirendae et dijudicandae, haec et multa
alia

alia mentem et intellectum eorum fugiunt. Tot tantique errores in discernendis plurimorum morborum fallaciis, quibus toties in transversum aguntur, tot indicationes male formatae, neglecta, vel non rite peracta comparatio eorum omnium, quae perfectam totius status morborum notionem continent, tot lapsus porro in circumspiciendis et dignoscendis corporum naturis, temporum opportunitatibus, in ponderandis juvantibus et nocentibus, in capiendodemum prudenti consilio, tot denique opiniones praeconcepthae &c. malo effectu et eventu denotant, quaecunque fere moliantur et perficiant. Vires medicamentorum eorumque rectum usum animo satis descriptum quoque non habent, nec ad singulos casus illum rite attemperare norunt. Confugiunt ergo ad thesaurum formularum, quas undecunque congesserunt, tamquam ad sacram anchoram, et solam fere suae sapientiae fontem. Forte simul paucos aliquot libros in angustiis, quibus continuo premuntur et torquentur, consulunt, quos male vero insuper explicant, et a quibus derelicti praeterea nil sapiunt et in incili haerent. Quid inde? Circa vomitoria, purgantia, venaesectionem, et plerumque corticem peruvianum, omnis fere vertitur illorum

ars, quibus remediis vero eapropter saepissime inconsiderate et incongrue adhibitis, quoniam discrimina morborum et signa diagnostica falso interpretantur, nec methodum singulo casui applicandam callent, plurimum nocent, et quibuscum in perniciem aegrotorum mercantur. Quam pauci eorum exempli gratia rationes, signa, et effectus uteri retroflexi, inflammationum chronicarum hepatis, pulmonum, uteri, herniarum incarceratarum varii generis, anginae membranaceae, anxietatis et vomitus a scirrho ventriculi, ab inflammationibus aliisque vitiis viscerum, imi ventris, cerebri, pulmonum, hernia ventriculi, a materia occulta arthritica, rheumatica, herpetica, alia &c. ita cognoscunt et capiunt, ut non ineptis plane et perversis auxiliis haec mala, non sine summa cautione dispicienda et tractanda, confidenter impugnent? Quot quantaeque difficultates eorundem ingeniis tam variis complicationibus morborum et indicationibus sibi oppositis et refragantibus continuo ponuntur, quibus confusi, distracti et disturbati in pessimos errores labuntur? Plurimi sane dictis morbis afflicti eo certius adversa et incongrua curandi ratione necantur, quominus illi naturae medicatricis virtute domabiles quo-

quocunque consilio haud apprime opportuno deterri-
 terine exasperantur et lethales redduntur. Multi
 alii misere pereunt vel in labyrinthum malorum
 conjiciuntur intempestivo et imprudenti usu Chi-
 nachinae, evacuantium, diaphoreticorum, cardia-
 corum, neglecta cura confirmatoria &c. Quoties
 momentum illud pretiosissimum temporis, a cujus
 repentino usu vita et salus pendet, vel non vi-
 dent vel negligunt subito praeterfluens nunquam
 rediturum?

Mira et inaudita haec certe nulli videbuntur,
 cui ignotum non est, qua ratione et modo tiro-
 nes medici plurimi in Academiis studia sua tractent
 et prosequantur, quam parum humanitatis maxi-
 me litteris imbuti et praeparati universitatem lit-
 terariam adaequant, quam raptim dein et perfuncto-
 rie omnia hic absque ordine et lege percurrant et
 perficiant, quomodo demum, in aliquibus saltem
 musarum sedibus, examina rigorosa furtim quasi
 perreptent, cathedram denique sine omni doctri-
 nae jam expromendae apparatu conscendant, sic-
 que nunc omnibus rite exantlatis indigna eorum
 capita laurea doctorali ornentur. Multi praeterea,
 medicos se professuri, ex aliis quoque causis ad
 artem hanc exercendam idoneos et aptos neuti-
 quam

quam se praebent, quippe omnibus vel plurimis illis virtutibus destituti, quae ingenii prompta facilitate, liberalitate, humanitate, morum cultu, comitate, exquisito iudicio, tenuitate quoque fortunarum non nimia, medicum ejusque artem commendabilem et exoptabilem reddunt. — Quibus satis jam puto probatum esse, medicos ipsos multum honoris, laudis et effectus salutaris arti suae detrahere, multosque morbos non semper ob doctrinae medicae tenuitatem et dubiam debilemque vim melam respuere, sed saepe ipsis medicis fatalem illorum exitum et pertinaciam attribuendam esse.

§. 4.

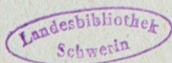
Quandoquidem in taxandis medicis occupatus sum, simul discrimen paucis considerabo, in quo consultationes plurium medicorum aegrum conjiciunt. „Nunquam“ apud *Verinum* legis, „crede mihi a morbo curabitur aeger, si multis medicis creditur una febris.“ Plerumque aeger graviore aliquo morbo decumbens in eo majori periculo versatur, quo plurium medicorum consiliis utitur, paucis exemplis exceptis, circa quae vero nunc haud morabor. Quilibet fere medicus diversa ratione quam alius, quae subjecta suis oculis,

lis sunt, videt, alio modo ratiocinatur, philosophatur, iudicat, ineditur, nisi ipse stipex vel truncus sit. Plurimae certe causae subsunt, quae opiniones, iudicia, consilia et incepta diversorum medicorum variant et diversimode determinant et dirigunt: varium scholarum genus, e quibus egressi sunt, doctrinae variae varia copia, experimenta, casus, occasiones, lectio varia, ideae praedilectae &c. Accedunt quoque temperamentorum, ingeniorum, animi, morum, mutuarumque cum aegro rationum variae conditiones, quae omnino dissensum plurimum Medicorum saepe pariunt, atque illorum praecepta et consilia ita sejungunt ac distrahunt, ut adeo mirum non sit, subsidiaria hac ope plurimum medicorum aegri commodis ut plurimum neutiquam consuli. Hinc proverbium: inter duos litigantes tertium mori. Hinc Adrianus moriens exclamavit: multi medici regem sustulerunt. Fac etiam duos vel plures medicos ad lectum aegroti adsidentes forsan in summa rei convenire, circa plura tamen momenta ad salutem aegri non minus facientia tantum non semper discordes haerebunt. Alter v. c. continuo sedulus, pertinax, praeceps, temerarius, audax, vehementer quaecunque decernit et perficit, fortissima remedia praecipit, eaque

in

in magnis dosibus; alter magis timidus, cautus, circumspectus, lentus, lenis, indulgens, cum moderatione et prudentia cuncta perpendit, librat, molitur, vias et arcana naturae scrutatur et sciscitatur, magisque in observandis et moderandis naturae moliminibus quam praescribendis remediis occupatus est. Quatenus jam eorum, quae quisque medicorum praecepit aegro vel illis qui circa illum sunt, perficienda sunt et applicanda? Non nisi forte fortuna eveniet, ut ea quae aegro maxime proficua et congrua sint, eligantur et adornentur. Quodsi alterutrius medicorum consiliis tantum obtemperet aeger, alter superfluum ac inutilis est; aut alter ab altero solertiam et rerum administrandarum curam expectat; aut hic illum sponte et libenter libidini suae relinquit, ab omni rixa, suo et artis honori, paci quoque et tranquillitati animi, quae nihil magis eget ac in votis habet medicus, adversa, abhorrens, nec quae amicabilem collegarum concordiam disrumpant facile admissurus. Sequitur inde alterutrum saltem aegro assistere vel adeo neutrum, aegrum itaque altero medico vel non indigere, vel fere ab utroque negligi. Praeterea vix ac ne vix quidem fieri poterit, ut uterque medicus occupationibus et negotiis aliis distractus et detentus

rus una eademque hora aegrum semper conveniant. Proinde alteruter illum saepe sub aliis conditionibus et morbi alia facie, mutato rerum statu, videt, cui jam consilia sua attemperat, quae vero consiliis alterius aliis, quas ipsi alio tempore visi aegri exploratio suggerebat, rationibus superstructa vel contradicunt vel tamen non exacte respondent. Ille medicus, qui aegrotum a longo jam tempore et interiorius novit, multa, quae ad morbi praesentis naturam et phaenomena exactius dijudicanda, uti et ad remediorum in hoc aegro effectus, pertinent, melius altero cognita et comperta habet; quae porro corpori propria sunt, idiosyncrasias, juvantia et nocentia, consuetudines, rel. frequentius usu edoctus, cunctis, quae in aegro fiunt, intelligendis et dirimendis prae altero par est, ideoque consilia sua et praecepta bonis aegri rebus multo melius accommodare valebit. Atque pronum inde est colligere, alterum minus instructum pluribus ejusmodi momentis multa aliter interpretaturum et alia praecepturum esse. En iterum dissensum, Alterutrum tantum auxilium adhiberi potest. Vel num putas utrumque? Sanguinem mittere simul et emesin ciere, alvum concitare, et adstringere? Eheu! Nullius usus igitur et hic medicus alter, detri-

detrimento potius et impedimento est collegae suo, confundendo aegrum, illumque dubium ac haesitantem, cui se tutius confidat, reddendo, et omnis medelae rationes, descriptionem et modum conturbando. Nihil bonae frugis, nihil quod ad aegri salutem conspiret et tendat, perfici potest. Et quales inde sequelae? Aeger vel morbo suo, vera et solida ope privus, necabitur; vel ita illo implicabitur, ut aegerrime demum et tarde emergat. Optimum tunc non raro consilium capiet aeger, neutrius medici porro praeceptis morem gerendi, sed medicorum omnium pertaesus, soli naturae sui curam tradendi, quae ipsum tandem sanitati non raro restituit.

Ubi tertius vel plures adhuc reliquis jungantur medici, eo pejus certe aegri utilitati hac consolatione consulitur. Si moribus, humanitate, comitate, liberalitate, scientia, studio sibi similes sint, plerumque amicabili indulgentia et facilitate junctim consilia sua tam suaviter commiscebunt, ut in una potione aegro propinanda non raro singulorum opiniones placabili consortio congestae et confusae sint. Sin unus eorum prae ceteris inurbanus, illiberalis, rixosus, loquax, scientia sua tumidus, nonnisi lucri et commodi sui studiosus,

vel

vel adeo inimice cum suis collegis agens deprehen-
 ditur, illi praepositi tenaci nec a sententia sua ne-
 hilum quidem recedenti reliqui humaniores conce-
 dent, quicquid mutare et impedire nequeant.
 Singulis vero simili luto fictis, heu scena enasce-
 tur, artem artisque filios adeo dehonestatura, ut
 non sine dedignatione et horrore bellum hoc
 omnium contra omnes quisque bonus ac probus
 medicus non detestari non possit. Nec facile cre-
 das, aegrum sub tali rixa ab illis, quotquot sint,
 curae cordique haberi; potius persuasissimum tibi
 habeas, illum, nisi vel leviori morbo detentus,
 vel ferreae naturae praesidio munitus sit, strepi-
 tibus istis et turbis litigantium submersum iri. Du-
 bitationi hic omnino locus est, utrum aegri rebus
 magis conducat, medicis pluribus importunis, ru-
 sticanis, et dissonis, an politioribus, humanis,
 moratis, cultu et modestia conspicuis, circum-
 dari. Magnates inde et principes, alii quoque
 lautioris fortunae, morbo graviore et ancipiti pro-
 strati, plerumque a pluribus suis medicis male cu-
 rantur, et in eo majori periculo versantur, si
 omnes hi medici simul suppetiis ferendis occupati
 symbolam suam ad curam conferunt, nisi augura-
 to forsan illorum intelligentissimus reliquos ad ar-
 bitrium

B

bitrium

bitrium suum dirigat et ducat. Firmo talo nequaquam innititur vulgare istud argumentum, quo uno medico plures praestare ad aegri lectulum probari solet, scilicet: „quatuor oculos plus duobus videre.“ Sed certe eo pejus cum aegro agitur, quo plures medici suis oculis illum conspiciunt et in morbum ejus inquirunt. Quisque suis principiis, sua experientia, vel aliis quoque rationibus innixus et confusus ut plurimum rem diversimode considerat et dijudicat, suoque pede metitur, unde non possunt non redundare discedentes opiniones de morbi natura ejusque medendi methodo. Demus etiam convenire illos in potioribus momentis, in aliis aegri commoda pariter tangentibus certissime suffragia dissonabunt. Quo pluribus ergo medicis circumfusus est aeger, eo major dissensus morbi solidam curam praepedibit, et eo majus proinde discrimen erit, quod aeger subit. Languescit saltem et torpescit singulorum impetus et studium, negliguntur multa aegro profutura, altero alteri perpetuo contradicente aut cedente. Sed quodnam deplorando aegro in ejusmodi angustiis adducto captandum est consilium? Quid credas probabiliter illi suadendum esse, ut effugiat ab una parte altercationum medicarum odio-

odiosos et deleterios effectus, ab altera vero summo opis hactenus ab uno suo medico incassum expectatae desiderio laborans probatissimi auxilii compos fiat? Non nisi verbulo ad haec respondere hic locus mihi conceditur. Quodsi dubitandi de medici hucusque adhibiti vel fide vel perspicacia legitimae rationes Tibi subsint et credas illum morbo tuo non sufficere, aut negligentia tibi suspectus videatur, agendum illum dimissum cum alio, quem experientia et doctrina superiorem illo et praestantiorum existimas, permutas, huic soli in posterum constanter confisurus. Nec dimittendus, probus ac humanus si fuerit, tergiversabitur, vel te propterea infensabit, humanitatis et valetudinis propriae omnimode tuendae jura tibi competere probe memor. Nec tamen exempla deesse prorsus negaverim, ubi ex communicatis et collatis consiliis binorum medicorum bonorum, peritorum et concordium, ad lectulum aegri convocatorum, in salutem, levamen et comoda ejus multum bonae frugis redundare potest. Verum enim est atque omni dubio exemptum, variam omnino esse medicorum sagacitatem, experientiae, doctrinae copiam, prudentiam, animi fortitudinem, memoriam, varium ingenii acumen,

men, promptitudinem, indeque alterum alteri varia et multiplici ratione succurrere, plura ex penu sua suggerere, in mentem elapsa revocare, animum quoque timidiorem, perturbatum, aerumnis et curis fatigatum et depressum erigere, confidentiam et spem aegri non minus augere posse. Ast rarissima prohi dolor! hujus generis esse exempla, ex argumentis supra prolatis non obscure apparet. Opprobriis praeterea malignorum nonnunquam prudentes medici obviam eunt, expetendo sibi socium medicum, malitia hominum ducti, qui malum eventum eorum culpa accidisse saepe evulgant et famae medici nocent. Sunt etiam medici irritabilioris fibrae, qui ad tranquillandum suum animum optent, ut sibi socius laborum adjungatur.

§. 5.

Frequens commutatio medicorum non minus aegri bonis obest, et morbos faciliori negotio sanabiles non raro pertinaces et perniciosos reddit. Ex parte huc referenda iterum sunt, quae in §pho antecedente exposui. Dum sequentes singuli medici praecedentium medendi rationes, et aegri conditionem perquirunt, multum pretiosi temporis aufugit et profunditur, curaeque aegri detrahitur.

hitur. Jam medicus alius stationem occupans in aegro tractando aut praecedentis methodum prosequitur et continuat, aut suis propriis principiis inhaerens aliam viam capeffit. Utrumque aegro opportunum esse potest, si ipsi tam felici esse contingerit, ut in medicorum probatorum manus incidat. Sed quoties hoc secus accidat, toties sinister delectus poenas aeger luat necesse est. Nequaquam causas interdum sat graves subesse posse negaverim, quae medici commutationem aliquando suadeant; potius ex antea dictis liquet, re consulta et explorata praestare et tutius esse, alium medicum in prioris vicem substituere, modo prudenti circumspectione eligatur, quam pluribus junctum uti. Verumtamen universim cum aegri salute id constare nequit, ut idem ille consuetis rationibus permotus, maxime ob opem non cito satis et ex votis compertam, quolibet fere die priore abdicatione alium medicum accerseat. Quot enim morbi curas per annos continuandas sibi poscunt, quarum prosperi effectus non nisi tarde percipiuntur, et qui iidem demum subinde post exasperatum adeo morbum atque non raro sub violentium symptomatum, dolorum et variarum molestiarum turba et tumultu emergunt. Aeger qui erga ullum probatae cete-

rum doctrinae et fidei medicum fiduciam, providam quidem et praeponderatam, sed stabilem et firmam, capeßere nescit, indeque nunc hunc nunc alium perclitandi quasi causa advocat, sine dubio optato auxilio frustrabitur, et nisi morbo naturae vires sufficiant, ex illo haud evadet, saepe morte adeo inconstantiae, levitatis, et fluxae confidentiae poenas luet. Accedit, quod plurimum vel aegri interfit, ut medicus vicissim propensa fiducia erga illum teneatur, quam vero, humanae mentis ratione ita ferente, in illo ponere non poterit, perpetua ejus diffidentia, haesitantia, suspiciosa morositate perturbatus, laceßitus et deterritus. Aegri curae exinde non parum detrahi, et medici consuetam alias et indefessam in observando et adjuvando aegro solertiam, animi attentionem in quodlibet aegri commodum et levamen, ingenii itidem virium tranquillam contentionem relaxari, debilitari, torpescere, certe non mirabitur, qui secum reputet, naturae humanae hanc imbecillitatem fere inhaerere, ut quisque animi virium in officiis praestandis impetus retundatur et hebescat tenui vel nulla successus spe. In propatulo itaque est, non paucos aegros ob confidentiam uni medico probo et digno denegatam et ob ejusdem cum alio

alio perpetuam commutationem morbis alias sanabilibus saepius succumbere.

§. 6.

Alli aegri morbis suis ideo opprimuntur et intereunt, quod obstinata et aspera ipsorum animi indoles, impatientia infantilis, stolidi diffidentia, absone et anilia praejudicia ratione quorundam remedium et praeceptorum, molimina artis multifariam limitant, coercent, remorantur. Crudeli modo ab ejusmodi aegris medici cruciantur, quibus nihil magis, ac illis opitulandi non minus in votis est, quam in potestate eorum foret, nisi perpetua lucta, quam cum aegris potius quam cum morbis ipsis confligendum est, animum tranquillitate sua orbet, ingenii acumen quasi obtundat, perscrutationem impediat, visum obfuscet, animum quoque dejiciat. Medicus feliciter ad averrucandum morbum graviolem et diutius affligentem maxime eget aegro tractabiliore, placido, aequo, rationi obtemperante, fideli, spe ac fiducia animato. Multa certe in cura praeprimis morborum chronicorum eorumque non satis quidem liquidorum et perspectorum, varie complicatorum etc. obveniunt, quae aegrum admodum confunderent, ipsius spem et animum infringerent, toties meti-

culosum et vacillantem illum redderent, medicum ab altera parte vero opprobriis, indignationi et murmurationibus aegri exponerent, nisi hujus singulari prudentia, humanitate, aequitate, constantia et probabili confidentia ille frueretur et excusaretur. Saepius medicamentum aliquod, licet indicationibus et morbi naturae ac causis apprime ante suam applicationem convenire videretur, inopinatos, contrarios adeo et adversos effectus edit, quorum rationes plures esse, et oculatissimum medicum subterfugere, vel demum enasci, vel fortuito et improvise accedere possunt. Spe igitur sua non solum aeger defraudatur, qua anxie semper mali sui lenimen et remissionem expectat, sed non raro etiam dolores, angores, symptomata morbi ingravescunt, exasperantur. Atque hoc pluries in eodem morbo accidere potest. Deplorandum omnino est fors medici, cui aeger suus non examussim confidat. Carentes hoc praesidio, hoc beneficio, medici inhumane saepe a morosis suis aegris vexantur, dum hi perpetuis objectionibus, suspicionibus, dubiis, praeceptis et remediis propositis obloquuntur, cuivis consilio obmurmurantes contradicunt et obicem ponunt, et difficili negotio demum superato renixu, nisi expectationi even-

eventus respondeat, desperabundi in medicum et artem insultant. Huc pertinent inter alias subinde foemellae hystericae irritabiliores, ingenii aliqua vi et cultu eminentes, molliter vero et indulgenter nimis educatae, quae, quo amabiliore et suaviores, dum satis bona valetudine fruuntur, se praebere solent, eo proniores, nervis tantulum laceffitae, jam ad iram, criminationem, dissensum, refragationem, atque difficillime inde tractandae sunt. Nonnisi ferrea patientia, animi singularis fortitudo, officii summa lex et religio, medicum his doloribus tacite concoquendis, labori huic gravissimo perferendo parem reddere, et a summo exercitii artis suae taedio arcere et possunt et debent. Vix tamen credes, aegros illos tum omnem illam opem experturos esse, qua ars medica pollet.

Sine omni porro consideratione et aequitate nonnulli aegri amore sui turgidi, elati supercilii, et tenuis judicii, erga suos medicos ita se gerunt, ac si ipsi soli curandi et talis essent pretii et estimationis, ut omnem praeter se aliam cogitationem et curam e mente sui medici excluderent. Quasi de jure sibi poscunt omnem ejusdem attentionem nequaquam de eo solliciti, quid ille reliquis suis aegris forte quoque debeat, et quibus aliis curis

et aerumnis circumfusus sit. Omni fere sensu humano destitutum esse oporteret Medicum, qui sub ejusmodi postulatis et arrogantia, illiberali, inaequa impudentique expectatione celeris et repentinae opis, non ad aliquot saltem temporis momenta ita conturbaretur, ut necessaria animi tranquillitate orbatus intentiori meditationi et morbo investigando impar sit. Accedit non raro, quod aeger ad interrogationes ac sciscitationes medici valde immorigerum se gerat, nec illis singulis attentas satis aures praebere velit, efflagitans tantum inter continuas lamentationes auxilium et lenimen dolorum ab illo, quod vero hic afferre plane nequit, nisi antea in morbi statum ac indolem exactissime inquisiverit, omniaque, quae ad illum eruendum faciunt, rite et sufficienter inter se comparaverit, ponderaverit, causasque ejus quam maxime cognoverit. Sunt etiam qui adeo credant, medicum ipsis gratias et laudes debere, si praeceptis ejus et consiliis morem gesserint, perinde ac si hoc obsequio non suis commodis magis, quam medici, prospexissent.

Eo magis contra ea medici intelligentia, animi vigor et vires, atque solertia excitantur, corroborantur, augentur, si de aegri sui confidentia,

con-

constantia, certus et convictus esse possit. Plurimum absque dubio emolumenti exinde in ipsum aegrotum redundat, propterea quod quilibet morbus tranquillo, sedulo et stabili animo, spe, fiducia, patientia, mirum quantum allevatur, tolerabilior redditur, moderatius, rectiori ordine, et placidius decurrit, et quod quaelibet molimina salutaria naturae et artis inde multum adjuvantur et promoventur. Quae aequae experientia comprobantur, quam quod anxia inquietudo, desperatio, perpetuaeque animi turbæ ac tumultus, symptomata morbi graviora reddant, nova quoque et peregrina excitent, decursum morbi perturbent, remedium effectus impedian, naturae benefica molimina in materiae morbosae coctione et evacuationibus criticis prohibeant, ideoque fatalis morborum exitus non raro causam suslineant.

§. 7.

Multi infantes porro morbis necantur neutiquam insanabilibus. Inter sinistri huius eventus rationes tamquam praecipuae numerandae veniunt: magna saepe difficultas diagnoseos illorum morborum, impedimenta, quae ingerendis sufficienti et recta ratione medicamentis obstant, causae morbosae saepe

saepe in matre vel nutrice latitantes, celatae, dissimulatae, multorum medicorum, ceterum non artis suae non expertium, ignorantia et imperitia in infantibus tractandis, intelligendis.

Difficulter morbi infantum generatim dignoscuntur, quoniam interrogando nihil de illorum affectuum ratione et sede comperiri potest, nec nisi divinando multa explorari queunt. Symptomata diversissimorum morborum valde similia sibi videntur. Modus, quo infantes sensationes suas morbosas et molestas exprimere solent, semper fere idem est. Vagitus, iactationes corporis, calcitationes, contractiones et tensiones corpusculi, motus convulsivi, anonexia, vomitus etc. ex admodum diversis causis nasci possunt, quae omnino subinde facilius, saepe vero etiam difficillime, nisi externa signa aliquid manifestent, cognoscendae sunt. Huc pertinent v. c. inflammationes internae, dolores alii partium internarum, plures affectiones aurium, capitis, pectoris, faucium, acrimoniae occultae, etc. Extant quidem sat multi libri, qui de morbis infantum praestantissime agunt, atque eorum diagnosin, causas et methodum illis mendi fuisse exponunt; sed qualiacunque haec sint, non possum tamen illa suppetere, quae ex aegro ipso

ipso sciscitanda sunt, et quibus ille plura ad cognoscendum morbum necessaria explicat. Non itaque sufficit morbos illos omnes nosse et mente complecti, quibus infantes neonati, lactantes, et usque dum loquelaе facultatem adipiscuntur, obnoxii sint, tenere etiam illorum causas et rationes, et quaecunque huc faciunt. Medicus perspicax et doctrina sua bene instructus omnia quidem haec ad indagandum praesentem morbum sedulo applicabit, sed saepe tamen ob defectum loquelaе et rationis, infantis in diagnosi morbi cespitabit, et errabit, siquidem soli vagitus etc. ad naturam morbi eruendam non sufficiunt. Dantur medici, qui singulari industria et frequenti usu ad ea signa, quibus infantes speciales sensationes edere solent, physiognomiam et signa externa morborum infantilium, animum adverterunt et singularem habilitatem et promptitudinem in cognoscendis et curandis illius aetatis morbis sibi comparaverunt. Sed rari ejusmodi medici sunt, et certum est, multos infantes morbis interire, ob latentem et ignotam illorum indolem.

Plures insuper morbi infantiles non satis hactenus explanati sunt, vel paucis saltem medicis noti, Huc referendae v. c. variae species tabescentiae,

quae

quae in capite originem et sedem suam habent, varii morbi fonticulorum, glandulae thymus, secretionis urinae, telae cellulosae, etc.

Licet vero cuncta intelligeremus, quae his morbis expiscandis et curandis inserviunt, remedia et consilia necessaria, tamen saepe nec tanta quantitate, nec tam diu, ac necessitas urget³, adhiberi possunt, quoniam medelam quamvis non raro respuunt, manibusque pedibusque et insuperabili saepe pervicacia ingerendis medicamentis reluctantur, cujus quidem rei ratio semper in educatione inepta et perversa latet, quae vero depravata indoles morbo praesente corrigi confestim non potest. Si his addas, quae ob crebriorem et diuturniorem infantum somnum, matrum indulgentiam, ob formas medicamentorum saepe incommodas et repudiatas, ob alia suppeditata remedia a sciolis mulierculis, dietam et etiam regimen rigorosius difficulter adornandum etc. non perfici et administrari possunt, facile concedes, infantum morbos saepe inde insanabiles et letales fieri. Quemadmodum medicus universum saepe suppetias ferre non potest, quod ipsi verae causae morbi celantur, sic idem praepriis in morbis infantum accidit. De industria frequenter morbi secreti parentum,

tot

tot negligentiae, delicta et vitia nutricum, custodum etc. ex notis rationibus occultantur, dissimulantur, quorum effectus vero et influxus in infantes ideo aut continuo perdurant, aut crebro redeunt, quod eorum causa ignorata auferri non potest. Multi neonati quoque e vita decedunt, quoniam ad eorum mala et conditiones praeternaturales dijudicandas et curandas raro medicus in consilium vocatur, sed hoc negotium plerumque obstetricibus relinquitur, quae tamen eorum, quae heic observanda sunt, vel prorsus ignaraeprehenduntur, vel in multis casibus perversam plane medelam administrant. Plures etiam medici ceterum non indocti parum idoneos se praebent in tractandis morbis infantilibus. Requiritur varii generis adminicula et artificia, singularis observandi ratio et modus, sedula et indefessa attentio animi ad multas minutias, delectus commodus medicamentorum eorumque formae, perseverantia quaedam flexilis, nec non omnino multu consuetudo et usus, ingenium pariter et studium singulare, ad praestanda ea omnia, quae fini quovis modo obtinendo inservire possunt. Vocantur inde vulgo quidam medici cum excellentia quadam medici puerorum (*gute Kinder-Aerzte*),
 uti

uti alii medici foeminarum (gute Frauenzimmer-
Ärzte). Ut medicus hoc vel illud nomen in-
reatur, sine dubio singulari scientia, habitudine,
et consiliis opus est, quae quidem e solis libris per-
cipi non possunt.

§. 8.

In Pharmacopoliis nostris prohi dolor! alia
causa, quare tot morbi non sanentur, latet. Sae-
pissime aptissima et maxime congrua medicamenta
ex nulla alia ratione speratum effectum non edunt,
quam quod vel mora et situ corrupta, vel inepte
aut negligenter parata, vel adulterata, vel quisquiliis
et sordibus inquinata, vel supposititia sunt; idque
certe tam frequenter occurrit, ut fere mirum sit,
haud plures medelas bono successu carere. Sed
plurimum detrimenti inde redundans absconditum
manet, benigna natura vel semetipsam saepius ad-
juvante summaque impedimenta superante, vel
sinistri morborum exitus aut remediorum alieni
effectus rationibus longe alibi quaesitis, quam ubi
revera latent. Medicus ut quodlibet remedium
praescriptum, antequam aeger illo utatur, semper
perquirat, fieri vix poterit; vel illud non raro
quoque ipse non satis cognitum habet, vel cum
pluri-

pluribus aliis remediis ita commixtum est, ut ejus conditiones et notae dignosci nequeant. Multi pharmacopolarum salutem aegrorum non respiciunt, sed suorum tantum commodorum et reddituum rationem habent. Meros ut plurimum mercatores agunt, nec in aliud quid animum intendunt, quam quo modo mercem suam quam optime vendant. Quem in finem maximopere id curant, ut nihil eorum, quae in suis officinis venalia prostant, depereat, et nihil non quovis modo vendatur. Aegri pauperes et ruri, vel alibi locorum degentes, ubi Pharmacopolae sibi a medico non habent quod timeant, praeprimis illis mercibus misere decipiuntur. Omnem fere fidem excedit, quousque illorum perfidia et animi perversitas saepe progrediatur, certe eo exitiosior, quo magis impune et obscure manus suas sanguine humano polluunt. Visitationes sic dictae Pharmacopolorum, more sueto vel neglectae, vel nimis raro adornatae, vel imperitia, partium studio, socordia medicorum, qui illis praesunt, modo quoque, quo fiunt, male institutae, neutiquam fini respondent; nec ob immensam pene medicaminum copiam singula rite inquire possunt, inprimis si Pharmacopola callidus, lucri cupidus,

C

per-

perfidus, in sua re bene versatus, et artificii ab-
unde notis probe instructus est. Ex officinis Phar-
maceuticis oppidulorum multorum certe quotidie
loco remediorum salutiferorum vel venena pro-
deunt, quibus plurimi aegri interficiuntur, vel re-
crementa omnis generis, quae nullius usus et
frugis, nisi naturae benignitate morbus tollatur,
pariter letifera sunt. Sed et in urbium maioribus
pharmapoliis graviter quotidie peccatur. Multi
Pharmacopolae admodum in arte sua rudes signo-
rum et notarum quoque ignari sunt, quibus ge-
nuina, vera et propria indoles multorum medica-
mentorum dignoscatur. Unde fit, ut ipsi fraudes
evitare nequeant, quibus plurima medicamenta
simplicia et composita in magnis promptuariis
multifariam adulterantur, oblinuntur et infucan-
tur. Multo minus artem varia praeparata et
composita rite conficiendi fatis animo informa-
tam habent, quippe praeceptis chemicis et phar-
maceuticis parum imbuti et novissimorum incre-
mentorum et auxiliorum, quibus ars chemica,
recentiori maxime tempore, adeo emendata fuit,
prorsus ignari. Praeterea officinarum administri,
provifores, alumni et discipuli multos errores
committunt, quorum culpa in Pharmacopolas
quidem

quidem non cadit, quos tamen provide cavere summum horum officium est. In medicamentis juxta praescriptas formulas parandis, componendis, miscendis, saepius multimodis delinquant, dum vel formulas medicas perperam legunt, vel aliquod ingrediens aut negligentia, aut nimis festinando omittunt, vel aliud non prostanti substituant etc. Ferraro tamen Pharmacopola delictum et fraudem ingenue fatebitur, obluetabitur potius perpetua inflexibili pervicacia cuivis dubio et exprobrationi meritissimae. Exemplis numerosis haec facile comprobari possent. Sed remitto nunc hoc argumentum ad occasionem forte magis idoneam. Id tantum verbulo addere liceat, in id maxima cura invigilandum nilque magis necessarium esse, quam quod hi fontes mortis quantomocius demum obturentur.

§. 9.

Multi quoque morbis per se sanabilibus intereunt ob opem nimis tardam, id quod probatione non eget. Frequenter quidem aeger naturae ope et viribus sua sponte emergit, idque saepe tutius, quam artis incongruo et temere adhibito auxilio. At toties natura huic operi non sufficit, vel viri-

bus ad magna obstacula superanda nimium intensis adeo in proprii corporis ruinam operatur. Interim vires ejus sensum magis decrescunt, causae morbi magis magisque aluntur, et altius penetrant, latiusque eorum effectus in corpore disperguntur etc. Morbus, qui circa prima sua initia facili negotio averruncandus fuisset, omnibus artis conaminibus nunc pertinaciter resistit. Plurimi morbi, tam acuti, quam chronici, quotidie exemplis prolata confirmant. Damna praeterea magni momenti non praetereunda sunt, quae ex remediis intempestivis et incommodis ab aegro ipso vel aliis artis ignavis praescriptis exoriuntur. Paucis exemplis haec illustrabo. Inter remedia, ad quae aeger morbo quovis afflictus confestim confugere solet, purgantia maxime numeranda sunt. Saepius vero haec manifesto morbi naturae adversa esse, usus rerum quotidianus satis docet, nec dubitationi locus est, quin morbi in se non exitiosi, hac methodo inepta, infesta, tractati deleterii et insanabiles reddi possint. Vel in tali casu non raro ejusmodi remedia perniciosos effectus edunt, ubi morbo maxime convenire, et a signis saburrae primarum viarum indicare videntur. Sic v. c. medicina purgante, ubi vomitorio opus fuisset, et hoc vel
ad

ad morbum profligandum, vel saltem facilius sanandum, contulisset, non raro damno afficitur aeger nullo modo dein refarciendo. Quam infesta medicameuta purgantia sint in colicis inflammatoriis, herniis incarceratis, in nonnullis dysenteriae speciebus, et pluribus aliis morbis, quae illa non ferunt, et quanta providentia et circumspectione opus sit, ne signis fordium tubi intestinalis heic adeo fallacibus in errorem induci te patiaris, cui-libet vel parum experto notum est. Peccatur itaque non solum frequenter omitendo et negligendo ea, quae necessario peragenda essent, et sero nimis medicinam parando, sed etiam interea plura moliendo, quae multiplici ratione nocent, et nisi aegrum interimant, illum tamen saepe in labyrinthum periculosum inducunt, e quo postmodum eripi nequit. Quae satis clara uberiori explanatione non egent.

§. 10.

Alii aegri vitae periculum incurrunt rebus ad vitam necessariis, linteis mundis, cubiculo calefacto, alimentis, tegumentis, vestimentis, solatio, mentis tranquillitate etc. destituti, sine quibus subsidiiis et adjuventis vel leviores morbi omni medicinae repugnant.

§. 11.

Plures porro aegri sanitati propterea restitui non possunt, quod in munere quo funguntur, officiis, vitae genere, loco, domicilio, climate, aere quem respirant, etc. rationes latent, quae fausto successui vel optimae medelae obstant, et quas auferre saepissime in medici potestate positum non est. Morbi artificum, litteratorum, militum, navigantium, concionatorum, ecclesiasticorum; morbi carcerum, ergastulorum, orphanotrophaeorum, nosocomiorum, climatum etc. numerosa hujus generis exempla praebent.

§. 12.

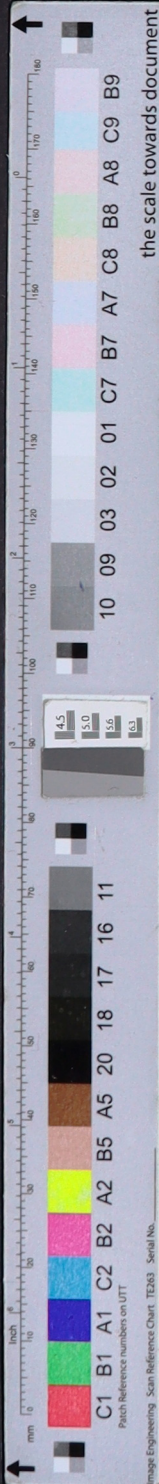
Summo jure denique ad causas, quare tot morbi sine artis culpa letales fiant, referendus quoque est defectus medicorum habilium in nonnullis regionibus. Idem fere accidit, si medicus nimis procul ab aegro abest. Ubi celeri et repentino auxilio opus est, ut in morbis acutis et affectibus subitaneis, apoplexia, inflammationibus internis, herniis incarceratis, haemorrhagiis, retroversione uteri etc., quilibet facile concedet, haec mala, idonea et prompta ope saepe profliganda, nunc fatalem exitum habitura esse, eo magis

gis

gis metuendum, quo minus adjumenti in istius generis affectibus a medicatrice natura sperare licet. Augetur sine dubio non raro periculum simul a timore et terrore, quem incutiunt illa mala aegris, qui se ob omnis opis defectum deperditos credunt, vel, cujus generis malo correpti sint, ignorantes, in extremis suis angustiis quodvis remedium toties maxime incongruum et infestum arripiunt. Certissime hoc modo plurimi aegri utero reflexo et herniis incarceratis intereunt.

§. 13.

Conjunctae quoque non raro sunt plures enarratarum hucusque causarum, quarum vi morbos sanabiles exitiosos fieri explicavi, unde eo pejor effectus redundet necesse est. — Sed mihi angustioribus Dissertationis terminis incluso hoc argumentum uberius et plenius in praesenti exponere non licet. Confido tamen, ex iis, quae pro virium modulo breviter disserui, satis superque apparere, sinistrum tot morborum exitum nequaquam arti omnium praestantissimae et saluberrimae imputandum esse.

the scale towards document

xtum est, ut ejus
equeant. Multi
orum non respi-
odorum et redi-
ros ut plurimum
quid animum in-
cem suam quam
nem maximopere
e in suis officinis
nihil non quovis
et ruri, vel alibi
opolae sibi a me-
praeprimis illis
omnem fere fidem
dia et animi per-
eo exitiosior, quo
us suas sanguine
ic dictae Pharma-
ectae, vel nimis
partium studio,
praesunt, modo
utae, neutiquam
nsam pene medi-
quiri possunt, in-
lucri cupidus,
per-